

JOSH DEAN

CAPTURAREA SUBMARINULUI K-129

Cea mai îndrăzneață operațiune
sub acoperire din istorie

Reșistemul de acoperire de pe *Explorer*, 268-9

moștenirea proiectului Azorian, 491

proiectul Matador, 432

scurgeri de informații legate de misiune, 470-1

faza de recuperare, 379, 381, 389, 397

protocol de siguranță pentru misiune, 341

Vaughan, Theresa, 500

Vehiculului de salvare de scufundări la mare adâncime (DSRV), 47

Victory, James, 127

Vinson KY-58, unitate de criptare radio, 63

W

Walker, John Anthony, 63, 509

Wall Street, 223, 454

Walsh, Don, 43

Warner, John, 447, 454-5, 458, 495, 496

Washington Post, 440, 463

Z

Zellmer, Ernest „Zeke“, 117, 118, 298, 299, 512
 Zona 51, 78, 104, 367, 426, 505
 Zumwalt, Elmo, 246

Watergate, 301, 333, 440
 Watson, Harry, 332
 Watson, Philip, 337-8, 442-3, 444, 445, 446, 479, 480
 Wayne, John, 265, 486
 Weeks, Jack, 92
 Welling, Conrad „Connie“, 490
 Wenzel, Jim, 202-3, 490
 Western Electric, 35
 Western Gear, 140, 217, 234, 261, 264, 375, 383, 386
 Wetmore, Sherman, 135, 171, 172, 288, 295, 296, 308, 313, 342, 353, 359, 388, 398, 513
 Wheelon, Albert „Bud“, 96, 118
 White, Don, 266, 347, 367
 Williams, Tom, 261
 Williams, Wendell, 146
 Wolfe, John, 174-6

Cuprins

PROLOG – Musafiri neașteptați	11
1. K-129 – doborât, doborât, doborât	18
2. Astă căutai?	33
3. Ce-am găsit să fie al meu	41
4. <i>Halibut</i> intră în scenă	53
5. Bun, și acum?	61
6. Centrul de inovații strict secret al Americii	68
7. Mai iute și mai furios	84
8. Același om, altă misiune	93
9. Nevoia de a ști	98
10. Deci, până la urmă, cum furăm un submarin?	102
11. Epifanie	109
12. Biroul secret de spioni subacvatici	114
13. Salvarea vine de la Global Marine	120
14. Bazele forajului oceanic	124
15. Fiecare vas măreț are un arhitect	129
16. Bertha cea mare	139
17. Howard Hughes la apel	144

18. Construirea unei minciuni perfecte	150
19. Marea înșelătorie	157
20. Biroul de programe	163
21. Înapoi la locul epavei	173
22. O complicație minoră	179
23. Ne trebuie o barcă mai mare	193
24. Cea mai mare barjă	197
25. <i>Oh, My Darling Clementine!</i>	201
26. Dincolo de aeroport	209
27. Aspecte de răspundere	216
28. Avem nevoie de mai multe dovezi	222
29. Se ridică o navă în Philadelphia	230
30. Cu mic, cu mare!	239
31. Surpriză, surpriză	242
32. Rezistență continuă	246
33. Capodopera lui Graham	249
34. <i>Bon Voyage!</i>	253
35. Spre Long Beach	256
36. Vopsit în negru	263
37. Grevă!	270
38. Graham se îmbolnăveste	274
39. Avem nevoie de un echipaj	281
40. Deci, cine merge?	286
41. Teste în ocean, pe <i>Coasta de Vest</i>	293
42. O crăpătură în fațadă	300
43. Școala de submarine	308
44. Așteptând unda verde	314
45. Stat degeaba	318

46. Așteptare, și mai multă așteptare	323
47. Probleme pe strada Romaine	330
48. Hai la pescuit!	336
49. Grăbește-te și așteaptă	344
50. Pericol la orizont	352
51. Vin problemele	358
52. Acțiune peste tot	364
53. Între timp, înapoi la LAX	366
54. Punctul critic	371
55. La țintă!	378
56. Tysons, avem o problemă	385
57. Evaluarea capturii	397
58. Nixon cade	405
59. Schimbare de echipaj	411
60. Înmormântare pe mare	422
61. La revedere, AZORIAN! Salut, MATADOR!	426
62. Începutul sfârșitului	433
63. Și mai multe probleme legale	442
64. Ce spuneai că facem?	448
65. Mai ciudat decât ficțiunea	450
66. SEC își bagă nasul	452
67. Al naibii să fii, Jack Anderson!	461
68. Dezvăluirea	470
69. Sfârșitul este sfârșitul, nu-i aşa?	472
70. Asta a fost tot	477
71. Toate lucrurile bune au un sfârșit	485
POSTFAȚĂ – Răspunsul <i>Glomar</i>	494

Respect pentru suntem și cărți	
EPILOG – Ultimele zile ale domnului P	497
Lungul drum	501
Mulțumiri	511
O notă despre surse	517
Bibliografie selectivă	521
Indice	530

1

K-129 – doborât, doborât, doborât

FEBRUARIE 1968

Submarinul sovietic nuclear cu rachete balistice K-129 a plecat din Petropavlovsk, aflat pe peninsula rusească, izolată și rece, Kamceatka, cu un echipaj de 98 de oameni, după apus, pe 24 februarie 1968, pentru o patrulare de rutină, dar neașteptată. Submarinul nu avea semne de identificare. Chiar și numărul de pe carenă fusese acoperit, astfel încât să nu poată fi identificat în cazul că ar fi fost observat de altă navă când s-ar fi ridicat la suprafață ca să ia aer și ar fi pornit motoarele diesel care îi reîncărcau bateriile de la bord.

Submarinul clasa Golf, pe care sovieticii îl numeau după numărul său lateral PL-574, se afla sub comanda unui căpitan de rang I, ucrainean, de 38 de ani, aflat în plină ascensiune, pe nume Vladimir Kobzar, în ultima misiune la bordul vasului pe care îl condusese timp de patru ani. Când submarinul avea să revină la baza sa, Kobzar urma să treacă la sediul flotei sovietice, să ocupe o poziție mai avansată, comandând mai multe submarine, dar de la un birou.

Kobzar era unul dintre cei mai experimentați căpitanii din flotă, un bărbat riguros, solicitant, atât de respectat, încât mulți

din serviciul submarinelor se gândeau că într-o zi va conduce întreaga flotă. Primise Ordinul Steaua Roșie pentru serviciu excelent și a fost recompensat pentru cei patru ani pe mare cu o promovare care, în mod sigur, nu avea să fie ultima. Kobzar era iubit de echipajul său și respectat de superiori, care observau cum ajuta personal la instruirea ofițerilor de pază, supraveghează antrenamentele de supraviețuire și putea gestiona foarte bine orice misiune pe submarin. Avea o întrebare pe care îi plăcea să le-o repete oamenilor de sub comanda lui: „Cine este cel mai periculos om de pe un submarin? Cel care nu știe ce face!“

La întoarcerea în port, secundul lui Kobzar, căpitanul de rangul al treilea Aleksandr Juravin, de 34 de ani, avea să preia K-129. Cei doi ofițeri se cunoșteau bine, colaboraseră mai mult de un an și munceau bine împreună.

Juravin era deștept, săfuit și ambițios, unul dintre cei mai tineri ofițeri din flotă la nivelul său. Era înalt pentru un membru al echipajului de pe submarin, la 1,87 m, și omenos, îi plăcea să se întâlnească și să facă pescuit de pe submarin cu recruii când nu se afla în patrulare de război. Alex făcuse cunoștință cu soția lui, Irina, prin fratele ei, amândoi fiind cădeți la Academia Marină Leningrad. La acea vreme, Irina era la liceu în Moscova, aşadar, relația lor a început cu o serie de scrisori pe care ea le ctea uneori cu voce tare în clasă, pentru a-și impresiona prietenii cu romanticismul unei relații de la distanță cu acest cadet naval chipos. Astăzi continuă săptămânal, Alex călătorind la Moscova pentru a-și întâlni obiectul seducției în persoană ori de câte ori îi permitea programul.

Când Irina a absolvit facultatea, a fost, în sfârșit, de acord să se mărite cu el, făcând un angajament ce venea cu un asterisc nefericit: Alex urma să se alăture flotei din Pacific, la 6 700 de kilometri depărtare, pe Kamceatka. Mai rău, avea să servească pe submarine, părăsind Rusia mai multe luni la rând, timp în care

ea avea să fie singură acasă, fără să poată lua legătura cu soțul ei timp de zile întregi și uneori săptămâni. Și totuși, căsnicia venea și cu un avantaj. A fi un ofițer naval sovietic era o muncă prestigioasă și Irina se bucura de faima obținută și, desigur, de beneficii – mai ales o casă frumoasă și un salariu care era mare pentru o familie Tânără din Uniunea Sovietică. Când Alex a plecat din port, soția sa i-a dus dorul, dar nu s-a temut niciodată că nu se va mai întoarce.

Niciunul dintre ofițerii submarinului nu se aștepta să fie în larg în februarie. Submarinul terminase o patrulare normală de luptă de două luni în nord-estul Pacificului pe 30 noiembrie 1967, iar la întoarcere echipajul a fost împărțit în două pe durata șederii în port, după cum era obiceiul. Jumătate din personal pleca în permisie, iar cealaltă jumătate a primit muncă de menenanță de rutină – curățare, vopsire, reparății. La jumătatea perioadei de staționare, făceau schimb de roluri.

Puțina odihnă de care avea parte echipajul în timpul pauzei nu era doar bine-venită, ci și necesară. Furtunile de toamnă zdruncinaseră submarinul K-129 aproape fără oprire întreaga durată a misiunii în Pacific, făcând operațiunea anterioară una extrem de dură, fizic. Iar oamenii au presupus, pe bună dreptate, că vor avea cel puțin o lună sau două timp de recuperare. Submarinele de tipul acesta efectuau de obicei două patrule de luptă pe an, dar când două vase surorii diferite au avut probleme tehnice la începutul lui februarie și nu a mai putut pleca în misiune, Marina sovietică s-a decis să trimită submarinul K-129 înapoi în larg pentru a nu perturba activitățile programate ale flotei.

Telegramele de la Centrul de comandă au curs, ordonând echipajului să se prezinte la bază între 5 și 8 februarie. Când comandanțul de divizie, amiralul V.A. Dygalo, a auzit vestile, s-a plâns că decizia era crudă și potențial nesăbuită. A înaintat un raport în care își susținea îngrijorările contraamiralului Krivoruciko,

comandanțul flotilei a 15-a, dar acesta i l-a dat imediat înapoi, cu un mesaj foarte clar.

– Poți să îți duci raportul la latrină, spuse el. Direcționează-ți energia în pregătirea submarinului pentru misiune.

Dygalo fu suficient de iritat încât nu luă în seamă avertismentul. În schimb, merse mai departe în ierarhia de comandă, trimițând raportul comandanțului flotei, care avu același răspuns.

– Tovărășe Dygalo, acest ordin vine direct de la comandanțul suprem, răspunse el. Și nimeni, nici eu, nici comandanțul marinei, nu-i va cere să amâne misiunea cu două săptămâni în speranța că un alt submarin ar putea să-și rezolve problemele și să se prezinte la datorie.

Admonestat suficient, Dygalo s-a concentrat în schimb pe pregătirea submarinului său pentru misiune. K-129 nu era un submarin nou. De fapt, funcționa din 1960, dar fusese echipat astfel încât să fie la fel de avansat ca oricare dintre cele 40 de submarine staționate la baza Marinei sovietice Petropavlovsk-Kamceatka. A fost primul submarin din divizie care a primit un premiu de excelență și a ieșit în larg cu cel mai nou și mai avansat sistem de navigație din flota din Pacific.

Ca toate submarinele care operaau în perioada de vîrf a Războiului Rece, K-129 a pornit complet pregătit de luptă. Avea o lungime de 100 de metri de la camă la coadă, fiind propulsat de trei motoare diesel de 2 000 de cai-putere pentru navigarea la suprafață sau pentru modul de reîncărcare și trei motoare electrice de propulsie pentru croaziera sub apă, când zgromotul redus al motoarelor electrice era esențial pentru succesul misiunii.

Submarinul purta trei rachete nucleare balistice R-21, cunoscute și sub numele de SS-N-5 Serb. Fiecare R-21 avea un con alb în capăt în care se afla un focos nuclear și era fixată în unul dintre cele trei tuburi verticale de lansare ce se găseau în spatele corpului de navigație al submarinului. Fiecare focos R-21 purta o

încărcătură de o megatonă – peste 65 de ori puterea explozivă a lui Fat Man, bomba care a devastat Hiroshima – și o rază de acțiune de 1 215 kilometri. Era și o armă istorică, fiind prima rachetă sovietică ce putea fi lansată de pe un submarin scufundat, ceea ce îi oferea lui K-129 capacitatea de a lansa un atac nuclear preventiv dintr-o poziție nedetectabilă, departe de coasta americană, dacă ar fi izbucnit un război.

Submarinele cu rachete sunt relativ lente și vulnerabile dacă sunt atacate. Așa că, pentru a se apăra, K-129 purta două torpile cu vârf nuclear, încărcate în tuburile de lansare din față, fiecare dintre ele capabilă să scufunde un portavion american, și un alt doilea set de torpile convenționale, autoghidate, la pupă, pentru a se apăra de atacuri din partea altor submarine.

Submarinele precum K-129 erau deosebit de importante pentru misiunea Marinei. Flota din Pacific era încă Tânără, iar aceste submarine cu rachete balistice și cu propulsie diesel din divizia 29 reprezentau cea mai directă amenințare față de orașele mari de pe coasta americană de vest – o amenințare pe care americanii nu o puteau urmări cu ușurință. Rolul submarinului era de a patrula în liniște prin Pacific și a fi pregătit de acțiune în eventualitatea unui război nuclear.

Rezultatul final al modificării de program a fost că Kobzar și oamenii săi au fost luați din pauza pe uscat pe care o meritau, smulgându-i de la hobby-uri neglijate, aniversări ce urmau să vină și zile de naștere în familie pe care le ratau mult prea des în timp ce își serveau patria-mamă. Juravin, soția lui și cei doi copii se aflau împreună cu alții câțiva ofițeri și familiile lor la o stațiune balneară, unde aerul curat din peninsula Kamceatka îi ajuta la vindecarea iritației respiratorii pe care o dobândiseră în misiunea anterioară. Dar sosirea unei telegramme cu ordine de a reveni în port nu putea fi ignorată și, deși Tânărul căpitan avea rezerve în a se întoarce în largul oceanului atât de curând, cu submarinul

care avea nevoie de reparații, știa că era mai bine să nu își exprime această părere cu voce tare.

Ordinele precise ale unui submarin sovietic nu erau niciodată cunoscute căpitanului său la plecare, dar Kobzar și echipajul său cunoșteau planul în ansamblu: să urmeze un traseu prestabilit spre stația lui K-129, o porțiune relativ mică de ocean spre nord-vestul insulelor Hawaii și mai mult sau mai puțin să stea acolo – într-o regiune izolată din Pacific, celebră pentru apele pline de resturi de epave și pentru că era în mare parte lipsită de activitate nautică, cu excepția trecerii silențioase a submarinelor americane de vânătoare ucigașe care pândeau submarinele sovietice cu rachete balistice precum K-129. Misiunea sa era să treacă neobservat de aceste submarine, sau față de orice alte vase americane ostile, până când avea să se întoarcă la bază pe 5 mai, nu mai târziu de ora 12.00.

Submarinul a ieșit din golful său, a andocat pentru scurtă vreme lângă o navă portbarjă, apoi a navigat spre depozitul de arme al flotei pentru a lua rachetele balistice și torpilele nucleare. Odată încărcat, K-129 a plecat mai departe în golf și a ancorat, pentru a aștepta sosirea unei nave antisubmarin uriașe care l-a escortat până la linia de geamanduri, o procedură standard menită să semnaleze limpede americanilor care vegheau că submarinul ce pleca din port se afla într-o misiune de luptă, având rachete nucleare armate la bord.

Pe 25 februarie, la ora 12.15 dimineața, submarinul a trecut de linia de geamanduri și s-a îndreptat spre oceanul deschis. La ora unu dimineața, o stație de monitorizare a preluat un semnal cum că submarinul K-129 s-a scufundat și apoi s-a făcut liniște. După ce a părăsit apele rusești, submarinul s-a îndreptat spre sud, până când a ajuns la 40 de grade latitudine, apoi s-a îndrepat spre Japonia, cu ordine să petreacă cel puțin 90 la sută din

timpul său de imersiune, în mare parte la o adâncime de 30 de metri, funcționând cu propulsie diesel anaerobă de suprafață (AIP). Aceasta era o procedură secretă de navigație hibridă de siguranță (stealth) impusă de tactica de luptă pentru a menține submarinele sovietice ascunse, dar în același timp în raza semnalelor radio de la țărm. Era o manevră mult mai riscantă (și zgomotoasă) decât cea de croazieră silențioasă alimentată de baterii la o adâncime mai mare și mai sigură, dar căpitaniile de submarine sovietice aveau ordine să opereze cât de mult posibil sub protocoale UDP – și succesul unei misiuni era parțial apreciat de procentul de timp petrecut în acest mod.

K-129 a parcurs un traseu mai mult sau mai puțin în linie dreaptă, cu zigzaguri periodice pentru a căuta și a intimida orice submarin american care l-ar fi putut urmări. Conflictele cu submarine în timpul Războiului Rece erau un joc de-a v-ați ascunsese. Toți căpitaniile de submarine balistice mai lente își considerau navele drept pradă pentru submarinele de atac și erau instruiți să se deplaseze evaziv, făcând regulat modificări imprevizibile de curs. Un submarin putea să urce sau să coboare brusc și din când în când oprea toate motoarele pentru ca echipajul să stea în liniste și să asculte orice zgomote externe care puteau indica submarine de vânătoare și distrugere care pândeau în apropiere.

La 180 de grade longitudine, K-129 urma să se întoarcă din nou spre coasta SUA. Pentru a împiedica detectarea, având în vedere tensiunile geopolitice în creștere din regiune, K-129 a navigat timp de două săptămâni pe modul silențios, funcționând doar pe baterii. În ceea ce privea îngrijorarea cuiva față de această manevră, ea respecta instrucțiunile.

Deși vulnerabile la adâncimea de snorkel, submarinele propulsate diesel voiajau în mod frecvent și inevitabil acolo. Golfurile au fost ultima generație de submarine sovietice propulsate diesel

(toate modelele ulterioare au avut putere nucleară, ceea ce a eliminat nevoie de a urca la suprafață), iar acele motoare zgomotoase se puneau în funcțiune când nava ieșea la suprafață ca să încarce acumulatorii care făceau posibilă croaziera sub apă fără zgomet. Încare, încărcare, scufundare. Şablonul se repeta iar și iar.

Înăuntru, nu era aer proaspăt. Miroslul caustic, amar de combustibil diesel pătrundează în fiecare centimetru al submarinului, întrând în haine, saltele și cearșafuri. și apa de băut era puțină. Încărcare membru al echipajului avea alocat un singur litru pe zi care trebuia să ajungă pentru băut, baie și – ocazional – spălatul hainelor. Întreg echipajul împărtea trei toalete și dormea în paturi suprapuse atât de strâns, încât de-abia era loc pentru un om să ridice capul.

Când un submarin este la sau aproape de suprafață, tot personalul este pregătit, cu ofițerii-cheie mânând cele două periscoape ale vasului: periscopul antiaerian, ale căruia obiective orientate în sus reperau avioanele de vânătoare și periscopul de atac, care scana suprafața oceanului în căutare de nave inamice. La momente prestabile, K-129 ar folosi și aceste oportunități pentru a trimite mesaje înapoi spre Kamceatka, sub formă de transmisiuni în rafală codificate, prin care să informeze superioirii de la bază că misiunea continuă conform planului și că nu au apărut probleme pe traseu.

Submarinele s-au dovedit de o importanță crucială, având o caracteristică stelth importantă și creând posibilitatea ambelor tabere ale Războiului Rece de a muta rachetele nucleare de pe uscat – unde puteau fi localizate cu ușurință – pe apă, unde pe aceste rampe de lansare mobile și silențioase rămâneau capabile să lovească și să prelungească un război chiar dacă arsenalul nuclear al patriei ar fi fost eliminat. Astfel, localizarea submarinelor sovietice era o prioritate uriașă pentru Marina americană, care avea un buget aproape nelimitat pentru informații și tactici

de luptă antisubmarine – un aspect atât de important, încât nu necesită supraveghere din partea Congresului.

Sovieticii erau conștienți că orice transmisii radio între submarine și țărm erau interceptate de o rețea de instalații la sol. Ceea ce frustra informațiile americane din marină era că analiștii nu puteau decoda aceste comunicații – de obicei, fluxuri scurte de cod trimise la momente prestabilite și din zone specifice – aşa că, deși puteau să audă când și de unde era emis un anumit flux, analiștii nu știau ce informații erau transmise.

Ca orice căpitan sovietic, Kobzar nu și-a aflat ordinele oficiale decât după ce submarinul a ajuns în largul oceanului. Acestea se aflau într-un pachet care i-a fost înmânat de comandantul său chiar înaintea plecării. Plicul era marcat cu instrucțiuni clare: „A se deschide în a treia zi după părăsirea bazei“. Kobzar purta o povară grea: dacă era necesar, se afla în poziția de a porni un război și dacă s-ar întâmpla asta, i s-ar cere să țintească și să distrugă trei dintre cele mai importante instalații militare ale SUA din Pacific: Pearl Harbor, baza forțelor aeriene Hickam și centrul de comandă al SUA din Pacific, în Oahu.

Nimic din toate astea nu era ceva nou și nici misiunea nu avea nimic nou. Era o patrulare de luptă de rutină, speră să aibă cât mai puține intervenții. Doar în eventualitatea unui conflict, Kobzar avea voie să gândească liber și să reacționeze, și chiar și atunci, în minte îi fuseseră întipărite instrucțiuni foarte specifice despre cum să se poarte și cum să gestioneze încărcătura balistică extrem de prețioasă de la bord.

Comandanții flotei din Pacific se așteptau să audă vești de la toate submarinele aflate în misiune la momente prestabilite, dar K-129 avea să călătorească pe modul silentios în primele două săptămâni, aşa că, până pe 8 martie, nu exista niciun motiv pentru cei din Kamceatka să se îngrijoreze. Cu toate astea, pe 8 martie,

un ofițer aflat de gardă la comanda navală centrală a observat că submarinul nu a trimis un mesaj radio, aşa cum era programat, și a adus problema în atenția superiorilor săi. S-a declanșat o alertă.

În seara aceea, contraamiralul Dygalo era acasă la unul dintre căpitanii săi, când telefonul a sunat la ora zece. Era comandantul de flotilă, care a vrut să-l vadă imediat pe Dygalo. Un astfel de oră mai târziu, Dygalo a sosit la sediu, unde l-a găsit pe Krivoruciko plimbându-se neliniștit în timp ce fuma o țigară de parcă trebuia să o termine în timp-record. Țigara anterioară încă fumega într-o scrumieră.

K-129 nu a comunicat nimic, a spus Krivoruciko. Comandantul flotei se afla deja într-un avion de la Moscova și avea să ajungă la sediu de dimineață, așteptând un raport complet cu explicații pentru aparenta disparație a unui submarin cu 98 de oameni la bord și trei rachete nucleare balistice.

– Când ești gata, raportează-mi despre posibilele motive pentru tăcerea lui Kobzar și asupra forțelor necesare pentru operațiunea de căutare, ii spuse Krivoruciko lui Dygalo.

Lipsa unei comunicări nu indică neapărat un dezastru. Transmițătoarele radio nu sunt infailibile și submarinele sovietice erau celebre pentru defecțiunile echipamentelor. Si vremea poate fi o problemă. Si dacă comandantul unui submarin avea impresia că vasul lui se afla sub amenințarea descoperirii sau atacului din partea vaselor americane, ar putea alege să păstreze tăcerea. Astfel, amiralii sovietici nu presupuneau imediat cel mai rău scenariu când un submarin nu comunica la timp. Dar rareori se întâmpla ca un submarin să nu comunice deloc mai mult de o zi întreagă și când K-129 a ratat comunicarea programată pentru a doua zi consecutiv, comanda flotei a început să se alarmeze.

Deși Uniunea Sovietică nu pierduse niciodată un submarin cu rachete nucleare la bord, o astfel de idee era un coșmar pentru comandă. Echipajul ofițerilor pe care îi adunase Dygalo oferi